

Erfgoednummer: L14

Stuifzandbebossing

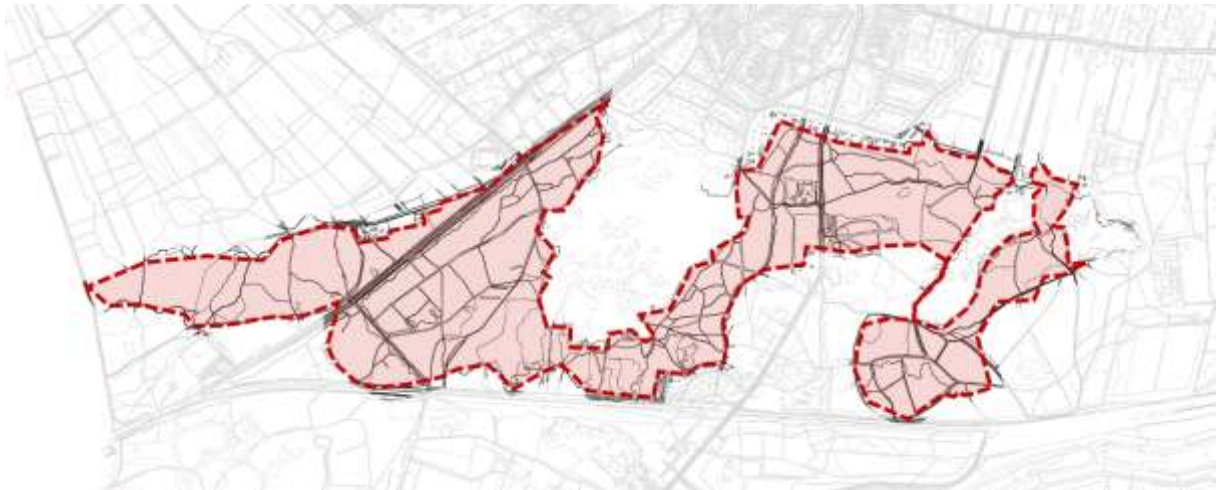
Landschapstype: Jonge Heide- en veenontginningen

Feitelijke gegevens

Adres: n.v.t.

Waardering: Hoog, een deel van het gebied valt onder het archeologisch rijksmonument Lange en Korte Duinen.

Datering: begin 20^e eeuw

De binnen het rode gemarkeerde vlak gelegen gebieden behoren tot de stuifzandbebossing. De grens is bij benadering. Vanwege de aard van het gebied is het niet mogelijk de grens specifiekere weer te geven.

De begrenzing van het archeologisch rijksmonument Lange en Korte duinen (bron: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed).

Landschappelijke ontwikkeling

Achter de Soester Eng en de meenten lagen de woeste gronden die in gemeenschappelijk gebruik waren. Tot aan de middeleeuwen waren er op de Utrechtse Heuvelrug veel van dit soort onontgonnen gebieden die voornamelijk bestonden uit loofbossen en heidegronden met zich steeds verplaatsende karrensporen. De heide werd geplagd en de schapen werden geweid op de heidegronden. Samen met grootschalige houtkap voor de bouw van huizen voor een groeiende bevolking, betekende dit dat

de woeste gronden in de periode tussen 1000 en 1600 extreem werden uitgeput met kaalslag tot gevolg. Vanaf de 13de eeuw werden markgenootschappen opgericht om de gemene gronden beter te

De ontwikkeling van de stuifzandbebossing rondom de Lange en de Korte Duinen gedurende de 20ste eeuw. Van boven naar beneden, ca. 1900, ca. 1935 en 1950. De uitbreiding van het bos en daarmee de inperking van stuifzand tekent zich duidelijk af in het gebied door een steeds groenere invulling en uiteindelijk slechts de kleine stuifzand gebieden van de Lange en de Korte Duinen.

reguleren en de bossen te beschermen. Maar de beuken-eikenbossen veranderden in de navolgende eeuwen naar berkenbossen, om vervolgens door overbeweiding over te gaan in heidevelden. Begin 18de eeuw is de Utrechtse Heuvelrug zo goed als ontbost. Dit leidde uiteindelijk tot zandverstuivingen, die steeds meer van het gebied overnamen en de akkers ten zuiden van de Eng bedreigden. Al in de 17de en 18de eeuw werden daarom opgeworpen aarden wallen om de akkers aangebracht, die werden beplant met eikenhakhout, zodat het zand door deze wallen kon worden tegengehouden. Dit soort agrarische hakhoutwallen liggen nog steeds aan de noordzijde van de Lange en Korte Duinen. Maar het zand wandelde steeds verder door het gebied. Om dit verschijnsel van stuifduinen een halt toe te roepen werd in de 19de eeuw gestart met het planten van dennen. Tussen 1927 en 1932 lag in dit gebied een zwaartepunt van de beplanting van de stuifzanden van Soest. Dit gebeurde overwegend met dennen. In de beplanting is dit nog steeds waarneembaar. In het gebied direct rondom de stuifduinen (Lange en Korte Duinen) is de hoeveelheid dennen binnen de bosbeplanting nog steeds hoger dan in het omliggende gebied, waar meer loofbomen aanwezig zijn. Ondanks dat de dennen hier meer aanwezig zijn, zijn er ook loofbomen te vinden en onderbeplanting met loof. De aanplant door de eeuwen heen was zo succesvol dat er weinig stuifzand meer is overbleven in het gebied. De Lange en Korte Duinen zijn het enige restant tussen de jonge stuifzandbebossing. Bij de aanplant is wel rekening gehouden met de aanwezige hoogteverschillen en duintjes in het gebied. Ook ontstonden door het aanplanten van de bomen nieuwe duintjes waar het stuifzand tegen aan bleef liggen, de zogenaamde randduinen of barrièreduinen. Hierdoor heeft het bos een karakteristiek beeld en een geaccidenteerd karakter met oude overgroeide duinen waarop de bomen.

Het gebied zelf is de afgelopen 100 jaar veranderd van een gebied dat het stuiven van het zand moest voorkomen naar een gebied waar de recreatie van zowel inwoners als toeristen een belangrijke plaats in is gaan nemen. Hiervoor zijn extra paden aan het gebied toegevoegd, die aan het karakter en de rol van het bos verder geen afbreuk doen.

Een exacte begrenzing van de overgang tussen de jonge stuifzandbebossing en de wat oudere delen is moeilijk in beeld te brengen. Het gaat om een meer geleidelijke overgang tussen het gebied waar dennenbomen de overhand hebben naar een gebied waar loofbomen de overhand hebben.

Binnen de oude aanplant zijn ook verschillende kavels bebouwd of kleine buurtjes ontstaan. Vanwege de ligging in de stuifzandbebossing zijn dit groene buurtjes, waarin oude bomen van zin blijven staan. Deze dateren ook van de 20ste eeuw, zoals Soestduinen en de bebouwing langs de Soesterbergestraat.

Ruimtelijke Karakteristieken

- Overwegend dennenbos met onderbeplanting van loofbomen en struiken.
- Aanwezigheid van oude stuifduinen, die bij de aanplant in stand zijn gehouden. Hierdoor zijn in het glooiende landschap hoge golvende, met bomen beplante heuvels ontstaan.

Waardering

De stuifzandbebossing rondom de Lange en Korte duinen heeft een hoge historisch-geografische en cultuurhistorische waarde als herinnering aan de ontwikkeling en het gebruik van het gebied door de eeuwen heen. De aanwezigheid van natuurlijke hoogteverschillen in het bos, die het gevolg zijn van de beplanting van op het moment van aanplant aanwezige stuifduinen, vormen een tastbare verwijzing naar de menselijke ingreep. Het feit dat de dennen de overhand vormen binnen het beplantingsbeeld draagt bij aan de afleesbaarheid van de historische ontwikkeling van het gebied. In de afgelopen 100 jaar is het gebied veranderd van functie (alleen tegengaan stuifzand tot recreatiegebied), dit geeft een nieuwe waarde aan het gebied en versterkt het karakter dat door de eeuwen heen is ontstaan. Binnen de gemeente is deze jonge stuifzandbebossing de enige in zijn soort, waardoor er sprake is van een hoge mate van zeldzaamheid.

In tegenstelling tot de andere bosgebieden van Soest hebben dennen hier op de meeste plekken nog de overhand (boven). Naast het van nature al licht glooiende landschap van de Heuvelrug zijn er aan de noordzijde van het gebied nog duidelijk herkenbare stuifduinen aanwezig in het bos. Deze herinneren aan de ontstaansgeschiedenis en de overgang van stuifzand naar een door de mens geplant bos.

Bronnen

- Laman, M. en A.L. Vernooij, Monumenten inventarisatieproject gemeente Soest, Provincie Utrecht/Gemeente Soest, 1988.
- Meijel, drs. L.M.P. van, ir. L.J. Keunen & ir. E.M. Bet, Tussen Eem en Heuvelrug. Een cultuurhistorische waardenkaart van de gemeente Soest, Weesp (Raap Rapport 2758), 2014.
- Sebregts, L. Cultuurhistorische verkenning en waardestelling stedenbouw en bouwkunst gemeente Soest, 2023/2024.
- Topotijdreis.nl.
- Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.